

УДК: 316.334.56

Символічні зміни в просторі міста в соціокультурних контекстах ХХ ст.

Л.В. МАЛЕС

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м.Київ, Україна,
E-mail: lyudmylamales@gmail.com**Авторське резюме**

У статті на матеріалі урбанонімів міста Києва продемонстровано зміни створення та використання символічного простору для утвердження державної ідеології. Авторкою виділено п'ять хронологічних періодів: дорадянський (до 1917 року), довоєнний (1917-1941 рр.), післявоєнний (1941-1955 рр.), час відлиги та застою (1955-1986) та перебудовний і незалежності (після 1986 року). Демонструється, що в ХХ столітті створення і зміна урбанонімів відбувається не стихійно, а адміністративним шляхом. Урбанонімія радянського періоду рідко коли пов'язується з місцевою топонімією. Назви вулиць та інших міських об'єктів утворюються від імен революціонерів, військових, владних діячів – символічний простір міста нагадує некрополь. Також дуже поширене використання географічних назв з УРСР та всього Радянського Союзу. Внаслідок цього відбувається зменшення інформативної та ідентифікуючої функції урбанонімів та збільшення ідеологічного значення. Населення міста відчужується від своєї вулиці, свого місця життя, формується абстрактний патріотизм, а будь-який місцевий засуджується.

В незалежній Україні спостерігається відродження забутих імен мистецьких діячів, місцевої топоніміки, в назвах вулиць уславлюються нові герої. Таким чином, реалізується модерна стратегія «повернення до джерел» та «пантеону героїв».

Ключові слова: символічний простір, урбанонімія, місцеві топоніми, функція урбаноніму, ідеологічне значення, політика номінувань, топонімічний пам'ятник.

Symbolic changes in the space of the city in sociocultural contexts of XX st.

L.V. MALES

Taras Shevchenko national university of Kyiv, Ukraine, E-mail: lyudmylamales@gmail.com

Abstract

In the article on the material of urbanonymy of Kiev demonstrated changes in creating and using a symbolic space for the approval of the state ideology. The author identifies five chronological periods: the pre-Soviet (before 1917), pre-war (1917-1941), post-war (1941-1955), during the thaw and stagnation (1955-1986) and perestroika and independence (after 1986). It is demonstrated that in the twentieth century, the creation and modification urbanonymy are not spontaneously, but by administrative means. Urbanonymy in Soviet period is rarely associated with local toponymy. The names of streets and other urban facilities are formed from the names of the revolutionaries, military, authorities figures - and symbolic space of the city is like the necropolis. Also a very common use of geographical names with the UkrSSR and the entire Soviet Union. This results in a reduction informative and identifying the functions of urbanonymy and magnification ideological function. The city's population is alienated from own streets, own place of life, is formed an abstract patriotism, but any local is condemned.

In independent Ukraine we can see the revival of forgotten names artistic figures, local toponymy, and new heroes are glorified in the names of streets. This is like a modern strategy of «back to basics» and «Pantheon of heroes».

Keywords: symbolic space, urbanonymy, local toponyms, function of the urbanonym, ideological values, nomination policy, toponymic monument.

Постановка проблеми. Дана тема породжена як академічною, так і суспільною актуальністю. Так, 27 березня газета «День» у статті із промовистим заголовком «Зачистка» [3] описує, як Російська Федерація активно освоює за фізичним символічний простір, зокрема мовиться про те, що Ялту хочуть у Красноармейськ перейменувати і що сам Крим депутатом фракції РДПР Михайлом Дехтяровим пропонується перейменувати з просто Криму (як кримсько-татарського за духом найменування) на Крим Тавриди. На що, так званий отаман козацької сотні Анатолій Мерета зауважував, давайте просто перейменуємо в Тавриду. Цікаво, що чотири роки до того, в тій же газеті «День» [8] згадувалось, що Олег Тягнибок хотів перейменувати Крим, як

чуженецьку назву, в Таврійську область. Чому так муляє саме ця назва Крим, що у нас власне вже ніяких асоціацій не викликає, ніякої історії за собою не тягне, окрім як звертаємось до етимології?! Це є однією з особливостей топонімії, оскільки на відміну від меморіалів, від інших символічних об'єктів, вона легко вихолощується, лишаячи по собі лише знакову оболонку, яка може наповнюватись будь-чим. Таким чином, символічний простір України став добрим матеріалом, ґрунтом для політичного маніпулювання. У тому числі й у цій новочасній інформаційній війні, де Україна ще не набрала достатньо сил та досвіду, і, на відміну від Майдану, толокою тут питання не вирішиш, тому звертаються до тих, чий фах може тут зарадити. Такі

© Л.В. Малес, 2014

знання і ресурси дають мас-медія, дипломатія, соціологія, психологія, історія, загалом соціо-уманітаристика. Недарма останнім часом в академічному колі як ніколи актуальною стає соціологія, яка ще донедавна мусила доводити свою науковість та потрібність, тепер стає джерелом не лише нагальних даних, а й надії. Особливо на часі її досвід дослідження шляхів і засобів формування громадянської ідентичності.

В оточенні ж радянської символіки та радянського трактування героїки важче стати патріотом України і долати наслідки радянського тоталітаризму. Будучи одним із чинників, стан символічного простору позначає загальну ситуацію, недарма останнім часом такої популярності зажили карти взаємного накладання ареалів населених пунктів, де досі стоять пам'ятники Леніну, і центральні вулиці носять його ім'я та імена інших радянських вождів, із ареалами голосування за партію регіонів, осередками сепаратизму тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Урбанонімія - назви вулиць, площ, різних міських частин (бульвари, узвози і т.д.), вони добре піддаються статистичному аналізу і якраз через це ми можемо виявляти певні латентні прихильності за стратегіями поійменувань і, таким чином, діагностувати різні цікаві речі. І як, наприклад, контент аналіз свого часу довів профашистськість деяких американських газет у часи Другої світової війни, попри позірну нейтральність позиції, так і за звичними вивісками наших вулиць криються далеко не завжди гуманістичні стратегії та ідеологеми. Проте соціологічному аналізу вона рідко піддавалася, переважно її досліджували на пострадянському просторі в лінгвістиці та географії у межах ономастики (Ю. Ланцберг, Р. Ляшенко, А. Мезенко Н., Подольська, Є. Поспелов, А. Суперанська та ін.). В їх публікаціях порушувалися питання продуктивності способів словотвору, принципів номінації годонімів та аргонімів (відіменні, відантропонімні, відтопонімні, відетнонімні тощо).

Проблематикою перейменувань та їх походженням займалися в краєзнавстві та в історичних розвідках (К. Горбачевич, А. Климачева, Р. Пастух, Л. Пономаренко, В. Поляков, О. Різник, Є. Хабло, М. Шуринова), результатом цих досліджень, як правило, ставали ґрунтовні довідкові матеріали. Наприклад щодо столиці України це були такі видання: «Вулиці Києва. Довідник» (1995), «Київ. Короткий топонімічний довідник» (2003) [2, 7]. Із середини ХХ століття видавалися також довідники «Їх іменами названі вулиці Києва», де були спроби забезпечити ширшими довідками та додатковою літературою екскурсоводів, агітаторів чи й самих мешканок та мешканців, щоб ті змогли розшифрувати таблички назв вулиць імені політичних та військових діячів, рідше людей мистецтва та культури, таким чином забезпечуючи виконання ними ідеологічної функції. Всі ці ретельно зі-

брані документи та складені переліки зазвичай не піддавалися ні подальшому узагальненню, ні соціокультурним узалежностям. В одній з попередніх публікацій мною був зроблений на попередній аналіз зміни та соціокультурного навантаження київської урбанонімії [4, 5]. Нині ж, маючи змогу оперувати більшим масивом даних, створених на базі вказаних довідників, та ширшим переліком показників, з огляду на сьогоденну актуальність перетворень символічного простору міста, можемо ставити завдання глибшого дослідження.

Мета дослідження. Тому, зважаючи на сказане, метою даної статті є спроба простежити за характером і динамікою формування урбаністичного символічного контексту формування громадянської ідентичності зокрема на матеріалі урбанонімії.

Виклад основного матеріалу. Для реалізації поставленої мети пропонується аналіз масиву даних, утвореного від генеральної сукупності всіх урбанонімів міста Києва станом на 2013 рік (N=1963), вибіркою обсягом понад 700 одиниць, що дало змогу здійснити статистичні обрахунки, відзначені надійністю та отримати значущі зв'язки. Урбаноніми до ХХ століття виникали природним чином і, в основному, їх шлях був від місцевих топонімів, від певних ознак, особливостей території їх мешканців (вулиця Солярна, Казарменна чи провулок Червінський, бо був такий землевласник, там була його садиба). І таким чином вони «застерігали», «інформували», а мешканки та мешканці могли бути частиною, тими, хто творили і відтворювали, видозмінювали назви середовища свого проживання. Під час ревізії відбулося перебирання всього процесу номінації в руки адміністрації, що за П'єром Бурдьо (Pierre Bourdieu) стає однією із форм влади [1]. До речі, облік та впорядкування назв вулиць реалізовувався далеко не завжди з метою, щоб швидко доїхали пожежні чи медики, не в останню чергу це здійснювалося з метою кращого нагляду, адже сприяє кращій видимості громадянок та громадян для адміністрації, кращій досяжності покарань, «паноптичності» міста, якщо описувати його в термінах Мішеля Фуко (Michel Foucault) [9].

Далі, внаслідок Першої світової війни, національної революції, більшовицької окупації Київ зазнає великих змін, і в міру становлення в місті радянської влади відбувається потреба змінити ідеологічний образ міста. І ця потреба, як ми побачимо далі, все ХХ століття буде час од часу актуалізуватися.

Тож для нашого аналізу було виділено в ХХ столітті п'ять хронологічних періодів відповідно до значущих історичних подій і сплесків урбаністичної активності. Перший – до 1917-го року, умовна фіксація дорадянської ситуації, переважно урбанонімів часів царської Росії. Це були у більшості максимально пов'язані з місцевістю поійменування. Виникали вони спонтанно

і адміністрацією лише фіксувалися, хоча центр Києва був все одно маркований у дусі Російської імперії (Катерининська вулиця, Бібіковський бульвар, Петрівська алея).

Діаграма 1.

Закоріненість урбанонімії протягом XX ст. у 5 хронологічних зрізах

Наступний діапазон – радянський довоєнний (від 17-го по 40-ві роки). Найбільші зміни тут відбувалися із 1917-го по 1927-й рік, за це десятиліття змінилась основна урбанонімія центру Києва зафіксувавши нові порядки. Потужно змінюється міра пов'язаності з територією: пов'язані з місцевістю назви різко йдуть на спад. Відтепер політика номінувань у місті керувалася іншими чинниками, ніж закоріненістю, тутешністю, вона скоріше була привнесена. Такими іншими чинниками стали ідеологічні, ширші політичні та культурні впливи.

Та й після остаточного встановлення радянської влади населення і чимало службових осіб, незважаючи на здійснення численних перейменувань продовжувало користуватись старими їх назвами. Це змусило міськраду Києва в 1928-му році видати спеціальну постанову, де працівників відповідних установ було попереджено про найсуворіші санкції у випадку вживання колишніх назв [6], тобто цей «спротив матеріалу» проявлявся весь довоєнний час.

Далі виділяється радянське післявоєнне десятиліття. Основну канву подій, що і визначили долю символічного простору цього періоду, складали евакуація та подальші репресії населення міста, фізичне руйнування міста радянськими та німецькими військами, все це сприяло суттєвій втраті опірності до зміни в просторі міста та особливо його урбанонімії. На що урбанонімічний текст міста відповів кардинальними змінами у цей період, ставши індикатором втрати такої опірності. Зокрема, як свідчить Діаграма 1, відбулося стрімке зменшення закоріненості поїменувань – 2/3 присвоєних назв уже не були пов'язані з містом. А невеликий сплеск місцевого патріотизму поїменувань 1944-го року у щойно поверненому під контроль радянської влади місті був пов'язаний із ревізією перейменувань, здійснений у революційному запалі у попередньому періоді (такими були

вулиці Байкова, Володимирська, Межигірська).

Таблиця 1.

Змістовна належність урбанонімів м.Києва у % до назв періоду

	Змістовна належність урбанонімів м.Києва у % до назв періоду				
	до 1917 року	1917-1940 рр.	1941-1955 рр.	1956-1986 рр.	після 1987 року
історичні діячі	6,5	2,9	3,6	2,2	4,4
револ.діяч		15,1	4,6	8,9	4,4
військ.діяч		1,4	3,6	13,4	4,4
політ.діяч		2,2	0,7	4,5	4,4
наук.діяч	0,6	5,8	4,3	11,5	6,7
письменництво	4,1	11,5	5,9	13,8	8,9
люди містечтва		4,3	3,3	7,4	2,2
власники	5,3	0,7		0,4	2,2
специфіка місцевості	29	13,7	12,2	10	26,7
храми	13,6		0,3	0,7	4,4
терени України	3	3,6	22,4	4,8	11,1
терени поза Україною	1,2	1,4	15,5	5,2	2,2
мілітаризм	4,1	4,3	1,7	1,1	2,2
ідеологія	0,6	3,6	1,7	2,2	2,2
індустрія	4,1	6,5	6,9	6,7	2,2
професія	3,6	2,2	4	1,5	4,4
соціальні	5,3	7,9	1,7	1,1	
лірика	2,4	10,8	6,3	4,5	6,7
інше	15,4	1,4	0,7		

На початку ж 1950-х років, в часи активної перебудови та забудови навколо індустріальних об'єктів слобідок міста, кварталами масового житла на карту міста в ці роки густо наносяться обшири всієї УРСР (приміром вулиці Балаклієвська, Батуринська, Бахмацька, Бердянська, Берестейська, Бориславська і т.д.). Але чиновницька уява не обмежується адміністративними кордонами республіки і виходить ще далі, на найширші простори СРСР (вулиця Астраханська, Байкальська, Грозненська, Грузинська і т.д.). Тобто місцева топонімія Києва уже не відтворюється на карті, тож без такого формального закріплення уже не в змозі у модерному суспільстві виконувати інформативну та виховну, ідентифікуючу для територіальної громади роль. Натомість місто адміністрацією розглядається як контурна карта, яка густо маркується політично значимими об'єктами з політико-ад-

міністративної карти країни. Та нові міграційні потоки вже сприймали це як належне.

Подальша розбудова міста у 50-80-ті дає широкі можливості для нових номінувань і змістовно вони знову ж таки відриваються від існуючих традицій називання прирощених до столиці і забудованих місцевостей, їх лічені відсотки (напр., Березняківська, Берковецька, Биківнянська, Верхньоключова). А з кінця 60-х цей тип назв зникає зовсім із арсеналу поймаювань. Зате до геополітичних пріоритетів, окрім теренів УРСР та СРСР, додаються країн соціалістичного табору вулиці Братиславська, Кіото, Краківська – зазвичай це міста-побратими Києва, адже часи відлиги відомі певною розгерметизацією СРСР.

Але географічна агтіація, як демонструє таблиця 1, у цей час йде на спад, її заміняє інша тенденція. Період від 60-х до початку кінця Радянського Союзу (умовно взятий як 86-й рік) – це перетворення символічного простору міста на некрополь. Урбанонімія майже втрачає інформативну та вказівну функції, все більше набуваючи інструментальної, яка, у свою чергу, «приватизується» владою і використовується не лише для потреб пропаганди радянської ідеології серед широких мас, а й для заохочення лояльності інтелігенції через пошанування найлояльніших з них. І останнє відновується не лише традиційним шляхом встановлення пам'ятників, меморіальних дощок, а й уділяючи їм цілі вулиці, творячи таким чином топонімічні пам'ятники: вул. Андрія Головка (1973), Ярослава Галана (1977), Андрія Малишка (1971) і т.д.

І вже після 86-го року ми бачимо знову повернення до тих особливостей виробництва символічного простору міста, з яких ми починали. Різко зростає в урбанонімії використання мікротопонімії та місцевих назв (майже до 40%), яка суголосна із загальним тогочасним потягом до джерел, до витоків національного відродження. Проте, на відміну від XIX століття, це має цілеспрямований, а не традиційний характер, відображає соціокультурні пріоритети певних років.

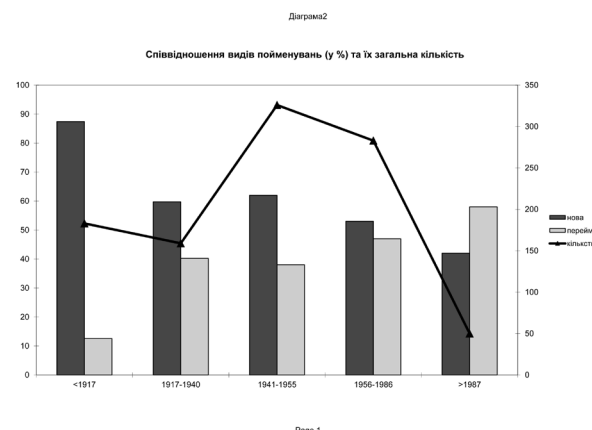
Варто зазначити, що за ці хвили поймаювань деякі вулиці були удостоєні п'ятикратного, шестикратного перейменування (наприклад, площа Контрактова (1795) – Олександрівська (1869) – Червона (1919) – Контрактова (1944) – Червона (1955) – Контрактова (1990)), а деякі урбанонімі виявились такими, що виживали за будь-якої влади, такі знаходимо на тому ж Подолі: вулиці Волоська, Щекавицька, Іллінська, Борисоглібська.

У нашому суспільстві поширене уявлення, що перейменування здійснюються лише, коли відбулась різка зміна влади, тож після остаточного утвердження радянської влади і до 90-х на наших теренах уже має бути лише поймаювання нових міських об'єктів. Попри це, як засвідчує діаграма2, перейменування від-

буваються протягом усього існування УРСР.

Діаграма 2.

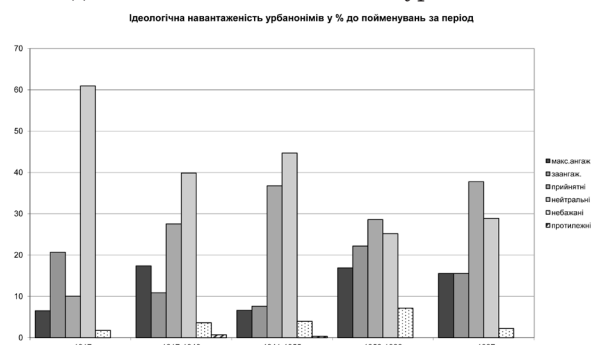
Співвідношення видів поймаювань (у %) та їх загальна кількість

Здається, достатньо було після свого утвердження владі один раз переписати під себе символічну карту міста, щоб уже більше не переіменувати, не витратити ці ресурси, не збиткуватись над людською пам'яттю і психікою, яким треба наново все запам'ятовувати і переорієнтовуватись у власному місті. Але, мабуть, таке вправління було потрібне, щоб ми не сильно приростали коріннями, щоб тренувались в забуванні, тому в усі періоди ми маємо значну частину не лише новонайменованих, а саме перейменованих місць – від 40 до 60% від усіх поймаювань. Завдяки цьому втрачається для громади ідентифікаційна функція урбанонімів, відчуття співпричетності до їх від/творення, урбанонімією розпоряджається в основному влада, лишаючи собі тільки вигідні їх ефекти.

Діаграма 3.

Ідеологічна навантаженість урбанонімів

Спроможність урбаноніму виконувати інструментальну функцію на користь панівної ідеології називатимемо ангажованістю. Саме цю характеристику демонструє діаграма 3.

Максимальна ангажованість витримується увесь радянський період десь на однаковому рівні, і лише в часи неадміністрованого існування символічної карти міста до XX століття переважає нейтральність у назвах. Коли назва «нічия», коли за зміни нового політичного ре-

жиму вона не буде колоти очі, вона має шанс залишитися незмінною протягом всього ХХ століття (напр., Щекавицька чи Оболонська). І навпаки, як правило, перейменуванню першими підлягають ті, які щодо нового режиму виявляються неприйнятними, протилежними чи небажаними (наприклад, Олександрівська площа для радянської влади та Червона площа для незалежної України). Сучасне ж багатоголосся та «багатопартійність», котрі стрічаємо в старих, зазвичай центральних частинах міста, відображає не так багатокультурність країни чи краю, як нашарування супротивних ідеологем минулщини, застиглих у політичних баталіях сучасності. З одного боку, це свідчить про незавершеність процесу осмислення і критичного аналізу тоталітаризмів нашої імперської та радянської минулщини, інакше дивно пояснити небажання знання та байдуже ставлення населення до мешкання в просторі, присвяченому очільникам та поплічникам злочинів тоталітаризмів, імперської доцентровості та мілітаризованості. Таке ставлення стає однією з ознак несформованої політичної та громадянської рефлексивної позиції. А ця позиція мала б не лише пропонувати актуальні цінності, а й формувати здатність до самостійної оцінки ідеологем, давати опірність маніпуляціям зі свідомістю. Натомість маємо відчуження більшості населення від символічного тексту власного міста, найближчої до дому місцевості, що було необхідне тоталітарній системі для формування «абстрактного патріотизму», бо будь-який конкретний, закорінений таврувався буржуазним націоналізмом.

Проте, з іншого боку, така строката карта міста засвідчує відсутність у нинішній ситуації в Україні реалізації тоталітарної стратегії. Знову звернемося до змісту київських урбанонімів різних років (Таблиця 1), щоб зрозуміти, за рахунок чого досягалася та чи інша ангажованість та реалізовувалася інструментальна функція.

Ми можемо побачити, що до ХХ ст. місто орієнтувало своїми назвами чи на місцевості, чи вело до якогось храму, чи іменувалося на честь історичних діячів, хоч і прийнятних для Російської імперії. Це була топографія місцевих домінуючих суб'єктів (землевласників, міського і губернського керівництва, визнаних владою людей свого часу) та самої місцевості крізь призму її причетності до перших.

Зі зміною влади на радянську, і перебрання повністю у свої руки символічного простору міста як інструменту агітації та пропаганди. Бачимо, що нашу карту вже заповнюють «мертві зі зброєю»: революціонери, військові, чекісти. А поряд з ними ті, хто легітимізує цей режим, оскільки, коли ми дані накладаємо на рівень ангажованості, то переконаємось, що письменники чи митці, наукові діячі – це зазвичай лояльні спільчани, які скоріш вторили режиму, аніж чинили йому спротив. На карті міста відображаються і соціальні пріоритети нового ладу.

Тут очевидно, що суспільство, де шанується гегемонія, не має вулиці Інтелігенської, Художницької, Викладацької, а є Фанерний провулок, вулиця Регенераторна, Депутатська, Будівельників. Протягом усього ХХ століття місто проростає постійно, хоч з різною інтенсивністю, і хвилі поїменувань накочуються одна на одну, породжуючи у центральних районах вище згадану мозаїку, а по прилеглих житлових масивах розходяться колами чи острівцями відповідно до часу освоєння територій. Тож ми, знаючи роки забудови, можемо вгадати, якими будуть вулиці в цьому кварталі, і навпаки, за урбанонімами діагностувати рік. Бо коли ми потрапляємо в оточення Севастопольської, Сімферопольської, Ялтинської, Сормовської, Новоросійської Нової Дарниці, ми знаємо, що це була забудова 50-х -60-х років. Проїжджаємо трохи далі – на Харківський масив і там нас очікують Драгоманова, Ревуцького, Бажана, Ахматової – це 80-тих років, а Срібнокільська, Княжий затон, приміром, уже 90-ті. Такий самий порядок можемо спостерігати і на прикладі півночі Лівобережжя в інших районах міста.

Цей порядок являє нам історію соціокультурних змін у політиці номінації. Так з часів перебудови влада переключилася з прямої агітації своєї ідеології на більш гуманістичні цінності, пошановуючи імена мистиків та митців неугодних колись владі, в тому числі і зарубіжних (Драйзера, де Бальзака, Цветаєвої, Маяковського). А влада незалежної України своїм пріоритетом обирає національне відродження, вторячи при цьому романтизму ХІХ століття із його «поверненням до джерел», «ґрунтізмом», що, як вище згадувалося, втілювалося у відмікротопонімих урбанонімах 90-х (вулиця Милославська, Радунська, Будищанська, Лисківська), далі перейшовши до закарбування пантеону національної героїки (Пилипа Орлика, Олени Теліги, Олесья Гончара, героїв Крут), що вже більше нагадувало радянські стратегії номінування.

Щоби оцінити масштаби змін символічного простору міста у різні періоди, роль політики номінації у відтворенні ідеології часу, звернемося знову до Діаграми 2. Лінія її графіка засвідчує, що найбільше зростала номенклатура урбанонімів Києва у перше післявоєнне десятиліття, оскільки вирішувалося житлове питання, чого вимагала індустріалізація та інші проблеми. І навіть попри 900 нових вулиць у цей час теж перейменовувати (38%). А ось за часів незалежності, навпаки, поїменування і серед них перейменування в Києві, попри позірне враження масштабності, не були такими значними. Як показує відповідна точка на графіку, їх заледве було кілька десятків, але, оскільки вони переважно стосувались центру, де ми не стільки живемо, скільки перебуваємо, то вони торкнулися майже усіх киян. І тому деякі особи так дражливо часом на це реагували, а новітня російська інформаційна війна активно використовує цей

ефект лупи у творенні пугала «бандерівської» столиці України для пострадянського простору, для Західної Європи, для Сходу України.

Висновки. Переходячи до висновків, можна зауважити, що оскільки більш ніж за два десятиріччя існування незалежної України вона не постала для всіх, а має суттєві регіональні лакуни, то особливо важливо розуміти, що це не самоплинний, природний процес, а соціально конструйований, що існують чинники, які сприяють такому становленню і які перешкоджають йому, а також те, що міфологічний та сим-

волічний його супровід відіграє свою далеко не останню роль, стимулюючи ностальгію чи то пак ресентимент, або ж залучаючи до пошанування нових пантеонів.

Тож із пропонованого матеріалу і його аналізу постають далеко не риторичні питання, які ще належить розв'язати. Чи можемо ми виробити спектр альтернативних історій, незалежних свідчень в умовах, коли символічне та урбанімічне освоєння міста працювало в інший бік, в бік відчуження від власних теренів, в бік дегро-мадизації?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бурдье П. Символический порядок и власть номинации [Текст] / П. Бурдье // Социология политики : Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – М. : Socio-Logos, 1993. – С. 72-80.
2. Вулиці Києва. Довідник [Текст] / За ред. А. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. Бажана, 1995. – 352 с.
3. Горенко М. Зачистка [Електронний ресурс] / М. Горенко // День. – 2014. – 27 березня. – Режим доступу: <http://m.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/zachistka> – Назва з екрана.
4. Малес Л. Карта міста: символічний простір управління [Текст] / Л. Малес // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління. Матеріали другої наукової конференції. – Донецьк: ДонДУУ, 2006. – С. 169-174.
5. Малес Л. Урбанонімія і державна ідеологія: особливості взаємодії [Текст] / Л. Малес // Вісник Соціологія. Психологія. Педагогіка. – К.: Видавничий центр «Київський університет», 1998. – Вип.6. – С. 21-23.
6. Пономаренко Л. Так звелів цар [Текст] / Л. Пономаренко // Хрещатик. – 1992. – 13 березня.
7. Пономаренко Л., Різник О. Київ. Короткий топонімічний довідник [Текст] / Л. Пономаренко, О. Різник. – К.: В-цтво «Павлім», 2003. – 124 с.
8. Семена М. Кримська топоніміка: вправи, зловживання, помилки... [Електронний ресурс] / М. Семена // День. – 2010. – 11 серпня. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/krimaska-toponimika-vpravi-zlovzhivannya-pomilki> – Назва з екрана.
9. Фуко М. Наглядати і карати: Народження в'язниці: Пер. з фр. П. Таращук / М. Фуко. – К.: Основи, 1998. – 392 с.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2014

REFERENCES:

1. Bourdieu P. Symvolycheskyi poriadok y vlast nomynatsyy (Symbolic order and authority nomination) *Sotsyologiya polytyky Socio-Logos*, 1993, pp. 72-80.
2. Kudrytskyi A. ed. Vulytsi Kyieva. Dovidnyk (Streets of Kyiv. Directory) Kyiv, 1995, 352 p.
3. Horenko M. Zachystka (Trimming). Den, 2014, 27 march. Regime to access: <http://m.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/zachistka>
4. Males L. Karta mista: symvolichnyi prostir upravlinnia (City map: symbolic space management) *Suchasni suspilni problemy u vymiri sotsiologii upravlinnia. Materialy druhoi naukovoï konferentsii. Doneck*, 2006, pp. 169-174.
5. Males L. Urbanonimii i derzhavna ideolohiia: osoblyvosti vzaiemodii (Urbanonimii i derzhavna ideolohiia: osoblyvosti vzaiemodii) 1998, vol 6, pp.21-23.
6. Ponomarenko L. Tak zveliv tsar (So the king commanded). *Khreshchatyk*, 1992, 13 march.
7. Ponomarenko L., Riznyk O. Kyiv. Korotkyi toponimichnyi dovidnyk (Kyiv. Short toponymic directory). Kyiv, 2003, 124 p.
8. Semena M. Krymska toponimika: vpravy, zlovzhivannia, pomylky (Crimean toponymy: exercise, abuse, errors). Den, 2010, 11 august. Regime to access: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/krimaska-toponimika-vpravi-zlovzhivannya-pomilki>
9. Foucault M. Nahliadaty i karaty: Narodzhennia viaznytsi (Supervise and punish: The birth of the prison) Kyiv, 1998, 392 p.

Малес Людмила Володимирівна - доктор соціологічних наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Адреса: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 64/13
E-mail: lyudmylamales@gmail.com

Males Lyudmyla Volodymyrivna – doctor of social sciences, associate professor
Taras Shevchenko national university of Kyiv
Address: 64/13, Volodymyrska Str., Kyiv, 01601
E-mail: lyudmylamales@gmail.com